

УДК 159.922

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР ГОТОВНОСТІ ДО БАТЬКІВСТВА

Одінцова А.М., к. психол. н.,
доцент кафедри загальної та соціальної психології
Херсонський державний університет

Калінчева Р.Є., студентка
Херсонський державний університет

У статті здійснено теоретичний аналіз поняття відповідальність. Представлені результати емпіричного дослідження щодо зв'язку між відповідальним ставленням до тварин та готовності до батьківства.

Ключові слова: відповідальність, готовність до батьківства, відповідальне ставлення до тварин, зоопсихологія.

Одинцова А.Н., Калинин Р.Е. ОТВЕТСТВЕННОСТЬ КАК ФАКТОР ГОТОВНОСТИ К ОТЦОВСТВУ

В статье проведен теоретический анализ понятия ответственность. Представлены результаты эмпирического исследования относительно связи между ответственным отношением к животным и готовности к отцовству.

Ключевые слова: ответственность, готовность к отцовству, ответственное отношение к животным, зоопсихология.

Odintsova A.N., Kalincheva R.E. RESPONSIBILITY AS FACTOR OF READINESS TO PATERNITY

The article deals with the theoretical analysis of the concept of responsibility. The results of an empirical research concerning communication between the responsible attitude towards animals and readiness for a parenthood are presented.

Key words: responsibility, readiness for a parenthood, responsible attitude to animals, zoopsychology.

Постановка проблеми. Проблемам вивчення особистісної та професійної відповідальності присвячено низку психологічних досліджень, проте залишаються поза увагою проблеми відповідальності у більш вузькому сенсі, пов'язані з певними сферами життя людини. Які чинники впливають на формування моральності та відповідальності, чи відноситься до цих чинників піклування про домашню тварину?

За останні півстоліття ставлення до домашніх тварин в Україні, як і в усьому світі, істотно змінилося. Якщо раніше собаки жили в родині головним чином тому, що охороняли будинок, а кішки захищали від гризунів, то зараз вони сприймаються як повноправні члени родини. З кожним роком підвищується попит на послуги зоопсихологів, видається безліч книг, спеціалізованих журналів: люди хочуть зрозуміти, що відчувають і навіть думають їхні вихованці. Почуття відповідальності значно швидше формується, якщо у дитини є тварина, за яку вона несе відповідальність.

Психологічна готовність до батьківства і методи її формування також набувають все більшої актуальності серед проблем психології розвитку. Більшою мірою це пов'язано зі зростанням демографічних проблем, наприклад, зниження потреби в дітях, зростанням девіантного материнства, кіль-

кісними показниками статистики відмов від дітей тощо. З іншого боку, подібний інтерес зумовлений увагою до проблем особистісного розвитку дорослої людини, зокрема, у зв'язку з її новою роллю – роллю батька.

Мета статті – простежити взаємозалежність відповідального ставлення до тварин та готовності до батьківства у молоді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему відповідальності особистості на сучасному етапі розвитку науки розглядали К. Абульханова-Славська, Т. Базаров, В. Бодров, Л. Дементій, Б. Ломов, М. Савчин, Ю. Платонов та ін. Відповідальність особистості з точки зору цілісного та функціонального підходів розглядала низка авторів: А. Крупов, С. Кудінов, І. Куренков, К. Муздибаєв, А. Новікова, В. Прядеїн, В. Сафін.

У дослідженнях К. Абульханової-Славської основними властивостями особистості виступають ініціативність та відповідальність, які яскраво виражають особливості саморегуляції та активності особистості: «...особистісне життя починається з постановки таких питань: чи живе людина згідно зі своїми потребами, чи мириться вона зі своєю незадоволеністю життям, чи має життєві перспективи, як вона поєднує у своєму житті те, чого хоче, що вона може та що має?» [1, с. 34].

Індивідуальність життя полягає у здатності людини організувати його за власним задумом, відповідно до своїх уподобань та прагнень. Кожна людина є особистістю, але не кожна можна вважати суб'єктом життя, тобто людиною, яка є самостійним творцем свого життя.

Досить детально психологічні основи розвитку відповідальної поведінки вивчає вітчизняний дослідник М. Савчин. На його думку, сутнісною ознакою внутрішнього спонукання індивіда до такої поведінки є смисл предмета відповідальності, в якому інтегроване необхідне і бажане, потенційне та актуальне, свідоме й неусвідомлене, раціональне та емоційне. Процес мотивації відповідальної поведінки розгортається на послідовних етапах ініціювання, вибору, формування наміру, його реалізації та післявчинкового переосмислення, кожен з яких детермінований системою умов та чинників і опосередкований функціонуванням специфічних соціально-психологічних механізмів. Механізмом післявчинкового осмислення виступає когнітивно-емоційна оцінка вчинку або прийнятого, хоч і не реалізованого наміру, внаслідок чого виникають та фіксуються нові спонуки до реалізації відповідальної поведінки в майбутньому. Серед загальних механізмів, які забезпечують прийняття обов'язку, М. Савчин виділяє зараження, наслідування значущих дорослих і ровесників, ідентифікацію з ними, емпатію, усвідомлення, смислоутворення та саморегулювання. Причому на ранніх етапах онтогенетичного розвитку дитини важливе значення мають механізми зараження, наслідування та емпатії, тоді як пізніше зростає роль механізмів ідентифікації та усвідомленого наслідування, власне усвідомлення та мотиваційна регуляція [8].

У дослідженнях І. Куренкова та В. Прядеїна відповідальність представлена як системне, цілісне утворення, що включає в себе низку обов'язкових компонентів. Компоненти розділені на дві групи: індивідуальні та особистісні. Індивідуальні ознаки (динамічні, емоційні, регуляторні) більшою мірою зумовлені природними передумовами розвитку, тобто залежать від рис темпераменту і нервової системи. Особистісні характеристики (мотиваційні, когнітивні, продуктивні) залежать від соціальних факторів розвитку і від соціального оточення, умов діяльності, вони більш рухливі і мінливі [9].

Вітчизняний дослідник Л. Дементій розглядає відповідальність особистості як властивість суб'єкта життєдіяльності. Автор відзначає регулятивну роль відповідальності в різних сферах життєдіяльності,

її ресурсний потенціал. Виокремлені сфери й ситуації життя релевантні змісту відповідальності – сфера сімейних стосунків, важкі життєві ситуації, ситуація вибору. Відповідальність є вищим феноменом особистості, еквівалентним самому способу життя [4].

Виклад основного матеріалу. Відповідальність у науковій літературі здебільшого трактується лише як підзвітність і усвідомлення осудності. Вона є важливою ланкою у формуванні та розвитку будь-якої особистості. Під відповідальністю розуміють свідоме виконання вимог, які висувуються людині. Здійснення конкретних завдань відбувається шляхом вольового зусилля, навмисного зосередження на результаті тієї чи іншої діяльності. Відповідальна людина завжди переживає за наслідки прийнятих рішень і керується у своїй діяльності раціональним підходом.

Відповідальність – це та форма контролю над діяльністю людини, яку вона здійснює сама згідно з прийнятими нею нормами і правилами поведінки. На кожную людину покладено моральну, правову, економічну відповідальність, невиконання відповідних законів і норм тягне за собою покарання, ця загроза змушує людину виробляти внутрішні форми контролю своєї діяльності. Це і є відповідальність, яка стає рисою особистості, формуючись у процесі інтеріоризації, тобто прийняття як своїх соціальних цінностей, норм і правил. Відповідальність передбачає усвідомлення своїх дій і їх наслідків. Ступінь усвідомлення прийнятих рішень і ступінь контролю над наслідками реалізації цих рішень можуть бути різними: високий, середній, низький рівні відповідальності та безвідповідальність.

До психологічної структури відповідальності входять три компоненти: раціональний, емоційний і вольовий. Усвідомлення особистістю громадських потреб і відображення їх у структурі внутрішнього світу може здійснюватися на рівні знань, почуттів, переконань і дій.

Тривалий час проблема відповідальності була в основному предметом уваги правознавців. Уже в сучасній теорії вона торкається й інших наук, особливо психології. Проблема відповідальності займає надзвичайно важливу позицію в психології особистості. За значущістю вона зачіпає глибинні аспекти формування і розвитку індивіда. Особистість, яка не бажає брати на себе відповідальність, не може вважатися в суспільстві цілком зрілою та самостійною. Такі люди частіше за інших піддаються осуду. Усвідомлення особистістю своєї відповідальності визначається цілою низкою

чинників. До них відносяться пізнавальні, мотиваційні, характерологічні, ситуативні та інші. У процесі еволюції відповідальності вона виступає як внутрішній механізм контролю. Суб'єкт насамперед відповідає за свої дії перед самим собою, а не перед зовнішньою інстанцією. Варто зазначити, що для особистості важливу значимість має проблема вибору свого «Я». Тут якраз і виникає проблема «бути чи не бути» або «бути чи здаватися». Для людини «бути» означає бути людиною, відстоювати свої життєві позиції і нести за них відповідальність. Вибір «здаватися» означає відмову від відповідальності. Людині властиво приписувати відповідальність або зовнішнім силам (доля) або власним здібностям, прагненням. Залежно від цього формуються певні стратегії поведінки людини, які укладаються в рамки поняття «локус контролю».

У психології виокремлюють чотири напрями в дослідженні відповідальності:

1. У рамках першого напряму висвітлюється проблема виховання відповідальності на різних вікових етапах (К. Клімов, Т. Морозкіна, В. Піскун, Т. Сідорова, Л. Славина, Н. Тен). Важливим є те, що в дослідженнях показано основні параметри, умови формування, провідні чинники, що впливають на процес становлення відповідальності, а також структура соціальної відповідальності в єдності когнітивного, мотиваційного та поведінкового компонентів.

2. У рамках другого напряму відповідальність розглядається як соціально-психологічний феномен в умовах спільної діяльності, підкреслюючи соціальність цієї якості, що є генетично зумовленою (В. Агєєв, Є. Дорофєєв, Л. Сухінська). Вивчення відповідальності відбувається в рамках реальної трудової діяльності, розкриваючи основні референти відповідальності: емоційні, когнітивні.

3. Третій напрям досліджує проблему формування відповідальності в конкретній діяльності, яка є провідною на цьому етапі розвитку особистості (В. Горбачова, К. Муздибаєв, О. Слободський). Соціальна відповідальність розглядається як схильність особистості дотримуватися в своїй поведінці загальноприйнятих у суспільстві соціальних норм, виконувати рольові обов'язки і готовність дати звіт за власні дії.

4. Четвертий напрям застосовує типологічний підхід для дослідження відповідальності, розглядаючи її як гарантування особистістю досягнення результату (а тому забезпечення способу його досягнення) власними зусиллями у заданому рівні складності й обмеженому часі з урахуванням можливих несподіванок, труднощів,

тобто оволодіння цілісною ситуацією та побудова оригінального контуру діяльності (Л. Дементій).

Таким чином, ми висунули дві основні гіпотези походження такої якості, як відповідальність. Перша теоретична точка зору наголошує, що відповідальність несе в собі генетичний початок, який можна стимулювати під дією подразника. Наприклад: жінка, яка щойно народила дитину, не може миттєво відчутти відповідальність за її життя. Це відчуття з'являється тільки тоді, коли мати залишається вперше один на один з дитиною, коли приходить розуміння, що здоров'я і життя дитини залежить від неї [3]. Згідно з другою гіпотезою відповідальність можна лише сформувати, відповідно до тих життєвих умов, в яких перебуває людина. За походженням умови можуть бути різноманітні, але мета нашої статті зосереджує увагу саме на одній, центральній – взаємодія з домашніми тваринами. Вчені тільки починають детально вивчати вплив домашніх тварин на розвиток людей та суспільства у цілому, проте, спираючись на зазначену гіпотезу, можна впевнено стверджувати, що домашня тварина може бути одним із факторів формування відповідальності у людини.

Останнім часом тварини займають чи не найважливіше місце в житті людини. Але ще століття тому їх вважали скоріше «машинами», якими керують інстинкти, які заховані всередині них неначе якийсь механізм. Однак починаючи з 1920-х років роботи зоопсихологів набирають все більшої популярності і образ тварини в житті людини почав набирати зовсім інших обертів. Вчені на різноманітних прикладах доводили, що будь-яка тварина – це неповторна особистість. Вживаючи поняття «особистість» стосовно тварини, ми маємо на увазі, що протягом тривалого часу в різних ситуаціях вона демонструє певну поведінку, робить конкретні вчинки, при цьому маючи можливість діяти тільки на інстинктивному рівні.

Існує думка, що за ставленням людини до собаки можна роздивитися її справжню сутність. Але істина полягає у тому, що насправді люди по-різному ставляться як до собак, так і до інших домашніх тварин. Багато батьків стоять перед вибором: чи брати тварину для своїх дітей, який вплив тварина буде здійснювати на дитину. Так чи інакше реалії засвідчують, що з урахуванням демографічних змін, зокрема, розлучень і зменшення чисельності сімей в більшості розвинених країн, утримання тварини в сім'ї набуває особливої важливості. Так дані статистики в США засвідчують, що діти вважають за краще життя в

родині, де є домашня тварина, аніж у сім'ї, де є батько [2]. Один з аспектів соціально-емоційного розвитку, що заслуговує великої уваги, – це зв'язок, що утворюється між дітьми і домашніми тваринами, який є для дітей важливим фактором соціальної підтримки. І діти, і їхні батьки називають домашніх тварин «членами сім'ї», при цьому діти часто вважають їх і своїми «найкращими друзями». Багато дітей звертаються до тварин у пошуках моральної підтримки і душевного комфорту. Результати одного дослідження показали, що 75% учасників віком від 10 до 14 років шукають компанію тварин, коли вони чимось засмучені. Як свідчать результати іншого дослідження, яке проводилося у Великобританії, діти часто ставлять свої стосунки з домашніми тваринами вище відносин з людьми, які формують їхнє оточення, а собаки і кішки розглядаються ними як істоти, яким вони довіряють свої проблеми, у компанії яких можна знайти моральну підтримку і душевний комфорт [2]. З іншого боку, зазначена статистика могла б набрати зовсім інших обертів, якби не значний відсоток молодих батьків, які у свій час були психологічно не готові до народження дитини. І тепер, коли вони взяли на себе відповідальність за виховання особистості, не розуміють, як надати впевнений напрям цьому розвитку. Як наслідок діти звертаються до домашніх тварин, які їх «розуміють», а не до батьків, які б могли мати довірливі стосунки зі своїми дітьми.

Питання про природу батьківських почуттів і взаємин з точки зору буденної свідомості є очевидним: батьки (принаймні мати) – головні й природні вихователі дитини; їхня поведінка детермінується потребою в продовженні роду, а відсутність або нерозвиненість батьківських почуттів – не що інше, як порушення цієї універсальної біологічної та соціально-моральної норми [7]. На нашу думку, саме в цьому порушенні бере початок така форма деструктивної поведінки, як «чайлдфрі» та «яжематір». Чайлдфрі (англ. *childfree* – вільний від дітей; англ. *childless by choice, voluntary childless* – добровільно бездітний) – субкультура та ідеологія, що характеризується свідомим небажанням мати дітей. Говорячи про «чайлдфрі» потрібно підкреслити відмінність цієї субкультури від групи людей, які прийняли рішення не мати дітей. Людина, яка вирішила не мати дітей, якщо вона перебуває в ладу з самим собою з приводу прийнятого рішення, не відчуває безперервної гострої потреби обговорювати це рішення з іншими такими ж людьми, тим більше займатися агітацією влас-

ної позиції [5]. А таке популярне явище, як «яжматір» несе в собі зовсім протилежний сенс порівняно з «чайлдфрі». Скоріше суспільний рівень впливів задає для особистості певні зразки батьківства, традиційного виховання й «налаштовує» індивіда на весь комплекс почуттів та обов'язків, пов'язаних з вихованням нового покоління [10]. І якщо будь-яка інша людина, яка не належить до руху «яжматір», йде всупереч традиційним і важливим зразкам батьківства, це викликає величезне обурення у представників цього руху. Ми вважаємо, що за такою поведінкою лежить судження про місіонерську роль. Матері цього руху впевнені, що вони виконують важливу місію для держави, народу, планети, а цього ніхто не помічає. Від чого страждає супер-его, яке вимагає постійного підживлення, тому матері нагадують оточуючим про власну «місію» та очікують на допомогу та повагу.

Таким чином, відповідальне ставлення – це неупереджена впевненість у власних ресурсах, що в подальшому будуть спрямовані на той чи інший об'єкт. Відповідальне ставлення вимагає осмисленої взаємозалежності між ціллю та цільовими ресурсами людини. Так, відповідальне батьківство включає в себе емоційно й ціннісно забарвлену сукупність знань, уявлень і переконань щодо себе як батьків, що реалізується у всіх проявах поведінкового складника батьківства. Тобто народження дитини, прийняття батьківської ролі – це покладання батьками на себе відповідальності за долю дитини перед своїм сумлінням та перед суспільством. Тільки тоді, коли людина самотійно усвідомить готовність взяти на себе відповідальність за інше життя, вона буде готова до піклування про тварину та до народження дитини.

Під час експериментального дослідження нами було встановлено взаємозалежність відповідального ставлення до тварин та готовності до батьківства у молоді. В опитуванні брали участь 34 респонденти віком від 22 до 30 років. Гендерний склад вибірки: 35% чоловіків і 65% жінок. Такий віковий діапазон був обраний задля підвищення рівня достовірності отриманих результатів, адже саме у цьому віці молоді люди зазвичай планують або створюють сім'ю та готуються до батьківства.

Під час проведення емпіричних досліджень нами були використані авторські анкети, що дають змогу проаналізувати рівень готовності до батьківства та ступінь відповідального ставлення до тварин. Жоден досліджуваний не знав основної мети проведення анкетування, що дає змогу зменшити вплив фактора соціальної бажан-

ності. Анкета «Визначення рівня готовності до батьківства» визначає рівень сформованості готовності шляхом формулювання основних факторів, що можуть впливати на готовність до батьківства у молоді. Вона складається з 20 факторів, які потрібно оцінити за 5-бальною шкалою (5 – сильний вплив, 1 – не має впливу). Кожен з факторів охоплює основні сфери життя людини, тому додатковим критерієм щодо визначення готовності до батьківства можуть слугувати характерні особливості досліджуваного, тобто ступінь впливу внутрішніх та зовнішніх факторів. Анкета «Відповідальне ставлення до тварин» спрямована на виявлення усвідомлення вагомості відповідальної взаємодії людини та тваринного світу, ступінь вираженості відповідального ставлення до тварин. Анкета складається з 15 запитань відкритого та закритого типу.

Виклад основних результатів дослідження. У результаті дослідження нами були виявлені окремі закономірності у кожній з проведених анкет. 100% опитаних господарів домашніх тварин активно піклуються про улюбленців, коли ті перебувають у хворобливому стані, і так само одногласно впевнені, що є необхідним нести покарання за жорстоке ставлення до тварин. Такий результат говорить про загальну осмисленість досліджуваних стосовно поняття «відповідальне ставлення до тварин». Близько 93% досліджуваних ставляться позитивно до притулків для тварин. Більше ніж 80% опитаних дотримуються гармонійних взаємин людини й тварини, відповідально ставляться до домашніх улюбленців, допомагають безпритульним тваринам та не ігнорують жорстоке поводження з боку оточуючих. А люблячий, добрий та уважний господар, на їхню думку, є еталоном відповідальної людини, що здатна повною мірою піклуватися про тварину.

Опитана група людей зазначили, що матеріальне забезпечення є ключовим критерієм готовності до батьківства (25%), а відповідальність визначається як менш важливий критерій (4,3%) на відміну від характеристик «відповідального господаря» для тварини. Таке відсоткове співвідношення не є жорстким визначенням легковажного ставлення до дитини, він був визначений з огляду на економічний та соціальний розвиток держави. Але лише 1 досліджуваний із 34 зазначив, що бути відповідальним батьком для своєї дитини – це не тільки матеріальний внесок в її життя, а й обов'язковість психологічного, соціального та морального виховання дитини.

З метою виявлення взаємозв'язку між відповідальним ставленням до тварин та

готовністю до батьківства у молоді нами було проведено кореляційний аналіз отриманих результатів. Нами була встановлена така залежність між показниками. Досліджуваний, орієнтуючись на можливість турботи про тварин та спираючись на власну зайнятість, свідомо оцінює свою готовність приділяти досить уваги майбутній дитині ($r = 0,45$, $p \leq 0,05$). Це свідчить, що готовність до батьківства безпосередньо залежить від зайнятості людини, адже на виховування дитини, як і на догляд за домашнім улюбленцем, потрібно виділяти досить часу, що не в змозі зробити група людей, яка є психологічно неготовою до народження дитини. Чим більший відсоток негативного ставлення до бродячих тварин, тим більша вірогідність недовіри до соціальної підтримки молоді сім'ї ($r = 0,69$, $p \leq 0,05$).

Таким чином, досліджувані, що виокремили фактор «Соціальна підтримка молоді сім'ї у вигляді грошової виплати за народження дитини» як нейтральний та незначущий, зазвичай не беруть участь у допомозі бродячим тваринам. Тобто досліджувана група людей, спостерігаючи бездіяльність державних служб щодо бродячих тварин, втрачає довіру до позиції підтримки молоді сім'ї, і як результат, дотримується жорсткого правила – незалежність як внутрішня, так і зовнішня.

Висновки. На основі аналізу психологічної літератури ми дійшли висновку, що відповідальність – це вміння приймати рішення в складних ситуаціях не тільки за себе, але й за тих, хто від тебе залежить. Проблема відповідальності нині займає важливу позицію в психології особистості. Вона зачіпає глибинні аспекти формування і розвитку індивіда. Виховуючи дбайливе ставлення до рослин і тварин, ми перш за все прищеплюємо і розвиваємо високі моральні якості у дітей. І, звичайно, виховувати треба не тільки словами, а й власним особистим прикладом, своєю непримиренністю до найменшого прояву жорстокості. Саме так ми зможемо створити здорове суспільство, в якому людина по праву зможе називатися господарем природи, оскільки буде берегти її і нести відповідальність за все живе, створене на нашій планеті. Як результат відповідальність відіграє важливу роль у взаєминах тваринного і людського світу. Усі батьки проходять період, коли діти просять їх взяти собаку або кішку, а отримавши бажане, забувають про існування вихованця, виправдовуючись тим, що у них мало часу. Тому важливим є саме зацікавленість батьків у житті дитини, тільки тоді бажання виховати відповідальність у своєї дитини шляхом догляду за твариною буде можливим.

Отже, психологічна готовність молоді до відповідального батьківства залежить від взаємодії з домашньою твариною. Відповідальність як фактор готовності до батьківства та взаємодії з улюбленими тваринами був зазначений як один з ключових в обох випадках. І тому 97% опитаних стверджують, що тварина може виховати відповідальність у молоді та вплинути на її розвиток у дитей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абульханова-Славская К.А. Стратегия жизни: моногр. М.: Мысль, 1991. 299 с.
2. Борисенко Ю.В. Психология отцовства. М.: ИГ-СОЦИН, 2007. 220 с.
3. Винникотт Д.В. Маленькие дети и их матери. М.: Класс, 2016. 80 с.
4. Дементий Л.И. Ответственность как способ жизнедеятельности и личностный ресурс. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Кара-

зіна. Серія: Психологія. 2010. № 913, вип. 44. С. 34–37.

5. Клименко Н.С. «Чайлдфри» и «яжемать» как биполярные категории современной фемининности. Вестник Кемерово: КемГУКИ, 2017. С. 1–3.

6. Муздыбаев К. Психология ответственности. М.: Либроком, 2010. 248 с.

7. Овчарова Р.В. Родительство как психологический феномен: учеб. пособ. М.: Моск. психол.-соц. ин-т, 2006. 496 с.

8. Савчин М.В. Психология відповідальної поведінки: монографія. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2008. 280 с.

9. Садова М. Психологічні передумови вивчення відповідальності особистості з точки зору цілісно-функціонального підходу. Український науковий журнал «Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації». 2013. № 3. URL: <http://social-science.com.ua/article/111>

10. Федоришин Г.М. Батьківство як соціально-психологічний феномен. Київський науково-педагогічний вісник: наук. журн. 2016. № 8. С.121–122.

УДК 159.9.072+159.954

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Щербак Т.І., к. психол. н., доцент кафедри психології
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

Щербак Б.О., магістрант кафедри психології
Навчально-науковий інститут педагогіки і психології
Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка

У статті висвітлено результати емпіричного вивчення готовності до інноваційної діяльності. Визначено різні аспекти готовності до інноваційної діяльності: емоційний, мотиваційний, когнітивний, особистісний, організаційний. Проаналізовано результати вивчення інноваційних характеристик мислення.

Ключові слова: інновація, інноваційна діяльність, готовність, інноватори, адаптори.

Щербак Т.И., Щербак Б.А. ЭМПИРИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ГОТОВНОСТИ К ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье отражены результаты эмпирического изучения готовности к инновационной деятельности. Определены различные аспекты готовности к инновационной деятельности: эмоциональный, мотивационный, когнитивный, личностный, организационный. Проанализированы результаты изучения инновационных характеристик мышления.

Ключевые слова: инновация, инновационная деятельность, готовность, инноваторы, адапторы.

Shcherbak T.I., Shcherbak B.O. EMPIRICAL RESEARCH OF READINESS FOR INNOVATIVE ACTIVITIES

The results of the empirical study of readiness for innovation have been highlighted in the article. Different aspects of readiness for innovation activity have been defined: emotional, motivational, cognitive, personal, organizational. The results of the study of innovative characteristics of thinking have been analyzed.

Key words: innovation, innovation activity, readiness, innovators, adapters.

Постановка проблеми. Особливої актуальності інноваційні процеси набули в останнє десятиріччя, що зумовлено створенням міжнародних інноваційних мереж,

державних інфраструктур з координації інноваційних процесів та підтримки недержавних утворень. Здійснення ж інноваційної діяльності багато в чому залежить від наяв-